

נושא העבודה:

לשון הרע

תאריך: ינואר 2017

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

לשון הרע

הקדמה אישית

בחרתי בנושא לשון הרע, כיוון שהוא נושא מאוד מעניין לדעתי, בעיקר מעניין אותי ההבדל הקטן בין חופש הביטוי ללשון הרע. נושא זה עולה כיום לא מעט פעמים בתקשורת, בעיתונות ואפילו בחיי היום יום שלנו.

סיבה נוספת בגללה בחרתי בנושא, היא העובדה שזהו נושא שמלווה אותנו, כאמור, בחיי היומיום שלנו. זה עניין שמתעורר בתחומים שונים, פוליטיים, פליליים וכיו"ב אך גם בבית הספר, בצופים שהם שגרת חיי כתלמידה.

לשון הרע הוא נושא חשוב שעסקו בו כבר מימי המקרא, חשוב לי להתחבר לשורשי העם היהודי ואני חושב שללמוד על העם היהודי דרך

לשון הרע זו דרך מעולה. בנוסף, הנושא של לשון הרע במשפט הישראלי הוא נושא בעל הרבה הגנות והכול נעשה בצורה מאוד קפדנית ומדויקת כדי שיהיה צדק משפטי, ולוקח בחשבון זכויות של האדם באשר הוא אדם.

בתור תלמידה בתיכון שמדריכה בצופים חשוב לי מאוד לשאוף לערכים כמו שוויון, כבוד האדם, חירות זכות הציבור לדעת וצדק חברתי. לכן בחרתי בנושא שיש בו המון חוקים ששואפים לערכים אלו.

תוכן העניינים

1	מבוא	פרק ראשון
2	גישת המשפט העברי	פרק שני
9	גישת המשפט הישראלי	פרק שלישי
17	השוואה וסיכום	פרק רביעי
20		ביבליוגרפיה

מבוא

לשון הרע הינו אחד הנושאים הרגישים שהעיסוק בו נועד להסדיר את ענין יחסיו של האדם עם החברה.מחד, חירות האדם כערך יסוד בחברה דמוקרטית, חירות המאפשרת לו בחירה חופשית של מעשיו, דבריו, התנהגותו. מאידך, המגבלות והאיסורים שמטרתם לוודא שחירות זו אינה מערערת את המרקם העדין של החברה ואינה גורמת לפגיעה בפרט או בקבוצה בחברה.

כבר במקורות המשפט העברי ומפרשיו, עבירה על לשון הרע נחשבה לחמורה ביותר והעונש עליה מהקשים ביותר, ועל-כן קיים עיסוק רב בגבול העדין שבין ערך חירות האדם, הצורך להוקיע את הרע או המסוכן לחברה לבין הסיכון בפגיעה בשמו הטוב של האדם- ערך יקר וחשוב בפני עצמו. גם במשפט הישראלי יש לנושא זה מקום נכבד.

על-מנת שלא לפגוע בחופש הביטוי ובזכותו של הציבור לדעת נקבעו הגנות שתפקידן להסדיר את הדיון הביקורתי שמתעצם בעידן שלנו בו אמצעי התקשורת מביאים מידע באופן מהיר מאוד. הגנות אלו מאפשרות פרסום ביקורת ציבורית, חקירת האמת כחלק מעיתונות אחראית, ובו בזמן דורשות תום לב ווידוא העובדות טרם פרסומן. כל צד בעישוק בנושא זה הוא לשם הגנה על זכויותיו של האזרח.בעבודה זו אחקור בפירוט את הגדרת לשון הרע, אציג את גישת המשפט העברי והמשפט הישראלי לדיון בסוגיה, אפרט את ההגנות בחוק לנתבע בלשון הרע ואעסוק בסוגיות משפטיות בהן נדרשה הכרעה בנושא רגיש זה.

חלק א': גישת המשפט העברי

המשפט העברי הינו מכלול של תיאור עקרונות משפטיים המצוי במקורות החל מהתורה. מקורות המשפט העברי מתבססים על התנ"ך, התלמוד, המשנה, על מפרשים, דוגמת הרמב"ם ועל פסיקות של חכמי דורנו.

1. לשון הרע במשפט העברי

אחד האיסורים אשר מגנים על כבוד האדם וצנעת הפרט הוא לשון הרע. העיסוק בסוגיה מתחיל בתורה, עובר דרך המשנה והתלמוד, מקבל ביטוי סדור במשנה תורה ובשולחן ערוך ומגיע לשיאו בספרו של ר' ישראל מאיר הכהן מראדין - החפץ חיים.

כבר בסיפור גן העדן בספר בראשית אנו עדים לחטאו של הנחש, אשר הוציא לשון רע ודבר מירמה על הקב"ה. הנחש נענש על חטא זה ומאז ועד היום הוא מהווה סמל שלילי להתנהגות ערמומית, שקרית ואמירת לשון הרע. דוגמא נוספת הינה סיפור יוסף ואחיו, בסיפור זה יוסף מספר בתום לב לאביו על חטאי אחיו, אך אינו מדייק בפרטים ולמרות שעשה זאת בתום לב הוא נענש על לשון הרע.

בספר ויקרא (יט, טז) אנו פוגשים את האיסור על לשון הרע: "לא תלך רכיל בעמך", רכיל הוא אדם אשר מפיץ שמועות ורכילות ועובר מאחד לשני ומספר את השמועה. לרוב ברכילות אין דברי טעם או דברים שיש חשיבות לספרם לאחר, אלא דברים בטלים שנועדו לספק את יצר הסקרנות ופוגעים ברגשותיו של האדם הנפגע.

מעניין לציין שגם אם נגרם נזק כספי בעקבות הוצאת לשון הרע, אין הפוגע חייב בפיצוי כספי או במלקות אף על פי שעבר אל מצוות "אל תעשה" למעט חריג אחד. המשפט העברי מגן על בנות ישראל ומגדיר חריג כאשר לשון הרע עלול לפגוע בארוסתו של איש, ונאמר עליה כאילו נבעלה ע"י אחר בעת שהיתה מאורסת, ונמצא שהאמירה שקרית- יהיה חייב הפוגע בעונש מלקות ופיצוי כספי.

הרמב"ם רואה בלשון הרע עבירה חמורה מאין כמוה "עוון גדול וגורם להרוג נפשות רבות מישראל" (רמב"ם הל' דעות פ"ז, ה"א), כלומר האיסור נובע מהסכנה שאמירת דברים רעים על האחר עלולה לגרום לפגיעה בנפש. חשוב לציין, שלדעת הרמב"ם, חומרת המעשה של לשון הרע קיימת גם כאשר מדובר בדבר אמת, "יש עוון גדול מזה...המספר בגנות חברו אעפ"י שאומר אמת". (דעות ז, ב)

בתלמוד ניתן למצוא מספר מקרים בהם מחויבים עונשים על לשון הרע, במקרים אלו הדגש הינו על פגיעה בבנות ישראל. גם במקרים נוספים ניתן לראות שנקבעו תקנות, שלמרות האמור לעיל, בדבר הפיצוי והעונש על עובר העבירה. במקרים של הונאה ובושה הנגרמת לאחר, בית המשפט זכאי לפסוק פיצוי לנפגע.

2. הרציונליזם לאיסור לשון הרע

איסור לשון הרע הוא אחד האיסורים בין אדם לחברו, עניינו דיבור עם האחר באופן שבו יכול להיגרם נזק, נזק נפשי שיכול לגרום להשפלה, פגיעה בכבוד, הפחדה של אדם או נזק פיזי אשר עלול להיגרם לאחר בגלל לשון הרע. לאור הנזקים החמורים הללו לשון הרע נחשב לאיסור חמור מאוד ובתורת ישראל מושם דגש רב על הנזק העלול להיגרם אם לא ניזהר בו.

הדיון באיסור זה מתקיים כמעט תמיד לצד חשיבות החירות להביע דעה וחופש הדיבור, למרות שדווקא במקורות ניתן לראות לעיתים כאלו החולקים על כך ואינם מקבלים דעות שאינן הולכות בתלם. הרמב"ם מביע דעתו באופן מפורט על נושא הדיבור שהרי כבר אמרו החכמים: "סייג לחוכמה שתיקה" וריבוי הדברים הוא מסימניו של הכסיל "וקול כסיל ברוב דברים".

הרציונל של הרמב"ם הוא ההבחנה בין הנזק והתועלת שהינם חלק מהדיבור. לטענתו של הרמב"ם יכול להיות דיבור שהוא כולו נזק מבלי תועלת או דיבור שיש בו נזק מצד אחד ותועלת מצד אחר, או שאין בו לא נזק ולא תועלת. בכל אחד מהדיבורים הנ"ל מציע הרמב"ם שלא לבחור. הדיבור היחיד שהרמב"ם ממליץ הינו דיבור שהוא כולו תועלת, שכן בכל הדיבורים האחרים עלול להיגרם נזק שמבטל את התועלת האפשרית. האיסור בעיקר נועד "כדי להיות שלום בינינו, כי הרכילות סבה לריב ומצה" כלומר על מנת שישכון שלום בין אדם לחברו אסור חשוב שאדם יזהר בדבריו ולא יחטא באמירת דברי רכיל על האחר.

תפיסה זו נראית לעיתים קשה ויהיו שיראו בה הגבלה חמורה על חופש הביטוי. כלומר, ההגבלה לא לאמר דבר כלשהוא על אדם, גם אם הוא בגנותו, כמוה כהשתקה או סתימת פיות בניגוד לערך חירות האדם וזכותו הבסיסית לחופש ביטוי.

3. סייגים לאמירת לשון הרע

ישנם מצבים בהם הימנעות מלשון הרע עלולה לגרום לנזק, לכן, במצבים אלה נדחה איסור לשון הרע לאור התועלת שבסיפור.

את ההיתר לפרסום לשון הרע מסייג **החפץ חיים** בסייגים שיפורטו להלן:

- ❖ יש לבחון אם עלול להיגרם נזק- חובה על האדם שעלול לפגוע בלשון הרע לוודא מה הנזק שעלול להיגרם לנפגע ולוודא שיהיה זה נזק מינימאלי.
- ❖ לא להגזים- יש להציג את העובדות באופן מדויק ולא מוקצן.
- ❖ תועלת ברורה בסיפור- יש לוודא שבסיפור אין משום רכילות או סיפוק יצר סקרנות אלא תועלת ברורה לפרט או לחברה.
- ❖ אין דרך אחרת למניעת הנזק- חובה לוודא שאין דרך אחרת, שקטה או פנים מול פנים מול אותו אדם למניעת הנזק.
- ❖ אי גרימת נזק של ממש- אין לגרום נזק חמור, בלתי הפיך.
- ❖ ודאות ברורה בעובדות ולא שמועות- חשוב להתבסס על עובדות ופרטים הידועים ממקור ראשון ולא משמועות או סיפורים שעוברים מאדם לחברו.

לשם המחשה, אחד הנושאים שנדון בהרחבה על ידי החפץ חיים הינו נושא במקרה בו רוצים לשדך בין בני זוג. החפץ חיים מתיר לספר על

"חסרונות עצומים" של המשודך: מחלות של אי פוריות, מחלות נפשיות וכדומה. ברור שבמקרה זה מתקיים הסייג של מניעת נזק שיכול להיות תוצאה של השידוך. דוגמא נוספת הנה בנושא החינוך לעיתים הצורך להרחיק אנשים מאדם שחטא ומעשיו אינם ראויים מצדיק לספר את שעשה ובכך להגן על הציבור ממנו. במקרה זה התועלת הינה כפולה שכן בהרחקת אדם זה מהציבור יש משום הגנה על הציבור וכן ישג אפקט חינוכי. במקרים דומים כאשר אין בפרסום שמו של החוטא תועלת חינוכית אוסרת התורה על פרסום זהותו של האיש.

3.1 חובת הציבור לדעת במשפט עברי

גישת חובת הציבור לדעת במורשת היהודית נשענת על עיקרון מנחה לכל התכנים הראויים לפרסום. אלו מגיעים לידיעת הציבור לא בשל זכותו לדעת, אלא מפני ההכרה בחובת הציבור להיות מידע ומעודכן. לאור מקורות רבים במשפט העברי, חובת הציבור לדעת מביאה עמה חובה לפרסם. ישנם שני נימוקים מרכזיים המצדיקים פרסום, כדלהלן: הראשון, נימוק מטעם עזרה לאחר. מדובר בהרחבה של האיסור המקראי "לא תעמד על דם רעך" (ויקרא פרק י"ט פסוק ט"ז). כפי שאדם צריך להיענות לעזרת חברו כאשר הוא נתון בסכנת חיים, כך עליו להושיט לו עזרה בחשיפת מידע רלוונטי. ה"חפץ חיים" מאתגר את תפיסתו של יוסף קארו את "לא תעמד על דם רעך" וגורס שהתנהגות אשר בהלימה עם תפיסה זו, היא לאו דווקא הגנה פיזית אלא גם הגנה נפשית, קרי, ליידע את האדם לשמור על עצמו. הנימוק השני הוא "להבאיש בעלי עבירת בעיני בני אדם". נימוק זה מגיע

אלינו מדברי המשנה במסכת יומא ופירושו הוא שאחת הסיבות לפרסום הוא לגנות בעלי עבירות בעיני כל. לדוגמה, לאחר שהמשנה מונה את שמותיהם של מספר מהתורמים לבית המקדש ומציינת אותם לשבח, היא מגנה את אלו אשר סירבו לחלוק את הידע המקצועי שלהם עם הציבור. מקורות רבים במשפט העברי דנו בנימוק השני הזה, שכן טומן בחובו למעשה מעין לשון הרע. זאת, מהסיבה שהפרסום נועד גרידא לגנות אדם או מספר אנשים.

אם כן, מתי מותר או חובה לפרסם פרטים שליליים על הזולת? מאמרים רבים דנו במקרים ובנסיבות בהן מותר (ואף לעיתים חובה) לפרסם דבר מה, על אף שהם כרוכים בלשון הרע. אחד מהמקרים הללו הוא מתן עזרה ליחיד. לפי ה"חפץ חיים", אין באמירה שמטרתה לסייע ליחיד ולגנות את הפוגעים בו כל פסול של אמירת לשון הרע. גם אם אדם ראה "ביחיד" את הפגיעה באחר, טוב יעשה אם יפרסם את דבר הפגיעה. מכלול נסיבות נוסף שדורש פרסום הוא לשם אכיפת נורמות חברתיות. מטרת פרסום החוטאים, שראשיתו בימי המקרא, היה לגרום לאחרים שלא חטאו להסיק מסקנות לגבי התנהגותם. אחד המקרים המפורסמים בו העלו את חובת הפקת המסקנות מענישת האחר הוא מענישתה של מרים. מרים נענשה לאחר שדיברה לשון הרע אודות משה. פרסום דבריה וענישתה נועדו להראות לעם את גורל דובר לשון הרע. מצב נוסף בו ישנה התייחסות רבה לתועלת שבפרסום הוא חשיפת "שרלטנים". מדובר בקהל יעד שישנה חובה לפרסמו, שכן בתלמוד הבבלי ישנו ציווי חד וברור: "מפרסמין את החנפין מפני חילול השם". זהות החנפין, הוא

השרלטן, תתפרסם כדי להזהיר את העם וכמובן כדי למנוע את חילול השם, משום שהחנפין מעידים על עצמם כצדיקים.

חלק ב': המשפט הישראלי

המשפט הישראלי מתבסס על המשפט המקובל שהינו המשפט המהווה חלק ניכר מהמשפט הבריטי והמדינות השייכות לחבר העמים הבריטי.

השפעתו של משפט זה בעיקר לאור תקופת המנדט הבריטי בארץ ישראל. המשפט העברי מהווה גם הוא גורם אשר השפיע משמעותית על המשפט החילוני הישראלי. עקרונות רבים מהמשפט העברי, כמו כבוד האדם וחירותו, הגנת הפרטיות ועוד אומצו ע"י המשפט הישראלי ומהווים עד היום חלק מעקרונותיו.

1. לשון הרע בדין האזרחי ובמשפט הישראלי

לשון הרע הינה אמירה הפוגעת בכבוד האדם או בשמו הטוב. לשון הרע, שאינה אמת, נחשבת במדינות רבות לעבירה פלילית או עוולה אזרחית. בהתאם לחוקי מדינת ישראל, חוק איסור לשון הרע¹ עוסק בהגנת כבודו ושמו הטוב של אדם באמצעות הטלת איסור על פרסום ביטויים העלולים להשפילו ולבזותו. החוק מגדיר כי פרסום לשון הרע יכול להוות עוולה אזרחית בניזקין ובמקרים ייחודיים יכול אפילו להיות נדון כעבירה פלילית. ניתן לקבל פיצויים, הן לפי החוק והן לפי פקודת הנזיקין, ובהתקיים העבירה הפלילית יוטל עונש של עד שנת מאסר. סעיף 1 לחוק קובע שאמירת לשון הרע עלולה להשפיל אדם בעיני החברה או להפוך אותו מטרה לשנאה, לבוז, לפגוע במשרתו, בעיסוקו או כל עבודה ממנה הוא משתכר. בהגדרת לשון אין חשיבות אם מדובר בעובדה או בדעה, להבחנה יש חשיבות בנוגע להגנות. חשיבותן של ההגנות לאפשר פרסום של האמת, גם אם יש בה משום לשון הרע, כאשר יש עניין לציבור. בפרסום לשון הרע יש להבחין בין טענת עובדה

¹ חוק לשון הרע נחקק בהתשכ"ה-1965

להבעת דעה. טענת עובדה, שהיא אמת ויש בה עניין לציבור, תהא מוגנת בלי קשר למניעיו של המפרסם.

חוק איסור לשון הרע עוסק בהגנת כבודו של אדם ושמו הטוב. הגנה זו על כבודו של האדם תעשה באמצעות איסור על פרסום ביטויים אועובדות שעלולים להשפיל את האדם או לבזות אותו.

חוק איסור לשון הרע מנסה ליצור איזון בין חופש הביטוי של הפרט לביחזכויותיו של אדם לכבוד ולהגנה על שמו הטוב.²¹ בדיון על עולת לשון הרע נשאלת השאלה האם עוולה אמורה להגן על רגש הכבוד הפנימי של האדם או על ההערכה חברתית לה זוכה האדם, כלומר: האם העוולה מגנה על רגשות האדם או שהיא מגנה עליו מפני אפשרות שהדרך בה אנשים מתייחסים אליו וההערכה שהם רוחשים כלפיו ישתנו. ואכן, החוק מדקדק בנושא שלשון הרע תגיע לאזניו של אדם נוסף פרט לאדם הנפגע, מכך נובע שהערך עליו מגן החוק הוא ההערכה שרוכשת חברה לתובע או לנפגע, עוד יותר מאשר לרגשות הכבוד הפנימיים של הנפגע, ולפיכך, העברת מסר פוגעני לנפגע או לתובע לא תחשב לשון הרע. אם המסר הועבר בכתב ייחשב אף הוא ללשון הרע גם אם לא הגיע לאיש, אלא רק עשוי היה להגיע לעוד אדם פרט לנפגע.

באשר לפרסום בעל פה עליו להיות מיועד לאדם אחד או יותר מלבד הנפגע, ועליו להגיע בפועל לאדם, גם אם לא הגיע לאדם אליו מיועד. לשון הרע תיחשב כזאת גם כאשר מפרסמים פרטים פוגעים ביחס

²¹ ראה נספח מספר 21

לאדם, בין אם אלה פרטי אמת ובין אם שקר, כל זמן שאין בפרסום הזה משום עניין לציבור, או הגנה על אינטרס של פרט או חברה. ביחס לשון הרע אנחנו מזהים שני סוגים מרכזיים של מקרים. האחד, אותם מקרים בהם קיימת הצדקה לביטוי לשון הרע, כלומר, מקרים בהם אמירת האמת, אף שעלולה לפגוע בפרט, משרתת אינטרס לגיטימי, ציבורי או פרטי. האחר, אותם מקרים בהם אין הצדקה לביטוי לשון הרע, היינו, מקרים בהם פרסום לשון הרע, אף שמדובר בעובדות נכונות, אינו משרת כל אינטרס לגיטימי. ניתן להתייחס להצדק והעדר הצדק- עפ"י שתי גישות: גישת הערכה החברתית האידאולוגית וגישת ההערכה החברתית המציאותית.

כאמור, חוק איסור לשון הרע מנסה ליצור איזון בין חופש הביטוי לבין הזכות לכבוד. בשנים האחרונות ניתנו כמה פסקי דין שבהם נותח האיזון שבין השם הטוב לבין חופש הביטוי בצורה מפורשת בהקשר של עוולת פרסום לשון הרע, תוך קביעה **מפורשת שגם לאחר חקיקת חוקי היסוד בין שתי הזכויות הוא איזון אופקי, וכי אין לתת לזכות זו או אחרת משקל מיוחד.**

פרסום לשון הרע גם כשאמת ביסודה, עלול להיות משפיל ולהסב לאדם נזק רב, לכן אישור של פרסום אמת על אדם תהיה מוצדקת רק אם יתקיים טעם מיוחד שמתיר אותה. משום כך נתחיל בבדיקה של איזון ערכים בין ההצדקות העומדות בבסיס חופש הביטוי, וזאת כדי לנסות ולמצוא את הטעם הנוסף שעשוי להצדיק את הפגיעה הכרוכה בפרסום הפוגע.

ארבע ההצדקות לחופש הביטוי:

❖ חופש הביטוי כמכשיר שמיועד לאפשר את גילוי האמת.

❖ חופש הביטוי כמכשיר לשמירה על ההליך הדמוקרטי.

❖ הגשמת ה"אני" של האדם.

❖ חופש הביטוי כמכשיר שמאפשר איזון בין יציבות לשינוי בחברה.

חשיבות חופש הביטוי במקרי המבחן תיגזר מניתוח החשיבות לארבע הצדקות אלה.

בהינתן כישלון מוסרי של אדם- בעבירה פלילית - יש להגן על זכותו של אותו אדם להתמודד עם הכישלון בדרך שמקטינה את הנזק שהכישלון גורם לו, כל זמן שבחירתו אינה כרוכה בהטעיה ואינה פוגעת באנשים אחרים. המצב צריך להיות גם כך בקשר לפרסום מידע פוגעני בקשר למעשים אחרים של אדם. לכן, יש להימנע מפרסום פוגעני של עובדות נכונות על אדם בהעדר אינטרס כלשהו בפרסום, ואם פרסום המידע פוגע ביכולתו של האדם לנהל את חייו כרצונו, יש מקום לפצותובגין פגיעה זו.

2. הרציונליזם לאיסור לשון הרע

כל אדם באשר הוא אדם זכאי לזכות לפרטיות, זכות זו היא אחת מהזכויות הנגזרות **מחוק יסוד כבוד האדם וחירותו** שנחקק בשנת 1992 מודגש כי

"כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו".³ כלומר לנהל את חייו הפרטיים, מבלי שיחדרו לעשייתו הפרטית וחייו יזכו לחשיפה.

זכותו של כל אדם לחשוף את עצמו או לא לחשוף את עצמו לסביבה כלומר להיות לא מזוהה, ע"פ רצונו ושיקול דעתו.

זכות נוספת שכל אדם זכאי לה היא הזכות לכבוד, זכות לשם טוב. כלומר, הזכות שלכל אדם יישמר השם הטוב ולא ילעגו לו או יפגעו בכבודו. אין להשפיל בן אדם או לעשותו למטרת שנאה ובכך בעצם להתיר את דמו. גם זכות זו נגזרת מאותו חוק יסוד של **כבוד האדם וחירותו**: "כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו"⁴ מעניין לראות כי כבודו של האדם מוזכר באותה רמת חשיבות כמו חייו וגופו של האדם. זכות זו מגנה על הפרט מפני החברה שעלולה לגרום לפגיעה בשמו הטוב, דבר שעלול לפגוע ביכולת העיסוק שלו במשרה או בשמו הטוב בכלל. במקרים קיצוניים עלולה פגיעה בשמו של אדם עלולה אף לגרום לפגיעה בנפש.

רציונל נוסף נובע מן העובדה שלעיתים מתפרסמים פרסומים שקריים לחלוטין, על פי רציונל זה הפרסומים אלו בוודאי עלולים לפגוע בשמו הטוב. לשון הרע עלול לפגוע בחופש העיסוק, חופש המעוון גם כן בחוקי היסוד של מדינת ישראל. ע"פ חוק זה, סעיף 4, "אין פוגעין בחופש העיסוק...". כלומר, לכל אדם זכות לעבוד או לנסות להתקבל למקום עבודה ומעסיקיו יקבלו אותו לעבודה אלא אם כן הוא אינו מוכשר לביצוע העבודה ואינו תואם את צפיותיהם.

³ סעיף 7 א'
⁴ סעיף 4

כבוד האדם הוא ערך המתייחס אל תכונתו הייחודית של האדם כאדם,

הוא משווה משמעות מוסרית לעצם היות האדם בן אנוש, בנוסף הוא

רציונאל נוסף לאיסור לשון הרע, לכל אדם מגיע לחיות בכבוד ולקבל

כבוד בלי הבדל דת גזע ומין, לכן אדם שמתפרסמים עליו פרסומים זכאי

לקבל כבוד ולא להיפגע בעקבות הפרסומים.

3. ההגנות על פרסום לשון הרע

החוק מכיר בשלוש הגנות שמיוחדות לדיני לשון הרע: פרסום מותר, אמת

דיברתי וכן תום לב. הגנות אלו נובעות מתוך הכוונה לאפשר את

העניין הציבורי, העניין הפרטי וחוסר האשמה. מידת ההגנה אינה קבועה

ומשתנה מול עוצמת העניין. במשפט המקובל האזרחי קיימות ארבע

הגנות מפני תביעת לשון הרע: אמת דיברתי, הבעת דעה ללא זדון בעניין

ציבורי, פרסום מותר ופרסום שנעשה בתום לב. יצוין כי לעיתים קיימות

גישות שונות להגנות הנדרשות בין המשפט האזרחי למשפט הפלילי.

הגנה על אינטרס ציבורי - האינטרס הציבורי ובמילים אחרות "זכות הציבור

לדעת" הינו מיסודות הדמוקרטיה ולכן הגנה על המפרסם חיונית ביותר,

גם במחיר פגיעה מסוימת בזכויות של הפרט.

חשובה ההבחנה בין עניין ציבורי לבין עניין לציבור. עניין לציבור יכול

להיות פרטים שמטרתם לספק את סקרנותם של הקוראים

במדוריהרכילות לדוגמה לעומת עניין ציבורי שהוא פרסום שמביא תועלת

ישירה לציבור הקוראים, כלומר בנושא חברתי או פוליטי לדוגמה, פרסום

שיביא לשיפור במצבו של הפרט או החברה.

ברור שבכל מקרה של פרסום נושא בו קיים עניין ציבורי קיים פוטנציאל לפגיעה בפרט. לדוגמה, פרסום על מועמד לתפקיד ציבורי כמו שר בממשלה שכשל בתפקודו, מעל באמון וכדומה. במקרים אלו הפגיעה בכבוד הפרט הנה הרע במיעוטו והאינטרס של זכות הציבור לדעת גובר על הרצון לשמור על כבוד הפרט. תפקידו של השופט לבצע מאזן בין גודל האינטרס הציבורי והתועלת שיפיק מהפרסום לעוצמת הפגיעה בפרט.

קיימת טענה שגם כאשר נגיש פרסום יש לנקוט במירב האמצעים להקטין הפגיעה בפרט. לדוגמה, אם אדם חושד באדם אחר שביצע עבירה פלילית אסור לפרסם ברבים עבירה זו, אלא לפנות למשטרה שתבדוק את המידע ותנקוט באמצעים הנדרשים. כך גם במקרים של פרסום חשדות על אדם שלא הוכחה אשמתו, שהרי, בבית משפט הוא בחזקת חף מפשע עד שהוכחה אשמתו ולכן פרסום שמו מותר רק במקרה שיש בפרסום עניין ציבורי.

שאלה רלוונטית שעולה לעיתים קרובות הינה לגבי אמצעי התקשורת. האם אמצעי התקשורת רשאים לפרסם תחקיר שעלול לפגוע בפרט או עליהם לפנות לרשויות. הגישה הינה לאפשר לתקשורת לפרסם על מנת לשמור על כוחה כ"כלב השמירה של הדמוקרטיה". (בהמשך פירוט שתי פסיקות בנושא תביעת דיבה ולשון הרע של התקשורת).

4.1 הגנת זכות הציבור לדעת

זכות הציבור לדעת במשפט הישראלי מאפשרת לכל אדם לקבל מידע רלוונטי, על עצמו, על מדינתו על השלטון ובכך זוכה לחופש המידע, באמצעות כלי תקשורת כלים מדיניים ועוד.

כיום, במשפט הישראלי, נמצאות שלוש הגנות מפני עוולת פרסום לשון הרע, שלושה עוולות הללו מתייחסות לעניין הציבור-זכות הציבור לדעת. מהות העניין הציבורי היא שלפעמים המדינה צריכה לפגוע בזכויות הפרט במידה הדרושה כדי לאפשר את זכות הציבור לדעת ולכן יש לצמצם את כמות המקרים שבהם ניתן פגוע בכבוד הפרט בגלל העניין הציבורי. אחת מהפסיקות החשובות בנושא לשון הרע הינה של בית המשפט העליון בעניינה של אילנה דיין שנתבעה תביעת דיבה ע"י סרן ר' שהואשם בווידיאו הריגה. בערעור נדון האיזון בין חופש הביטוי וחופש העיתונות לבין הזכות לשם טוב. בפסק הדין⁵, שניתן ב 8-בפברואר, 2012 נקבע שבכתבה של "עובדה" יש לשון הרע כלפי סרן ר', אך לדיין עומדת הגנת "אמת דיברתי" ו"עיתונות אחראית", שבהתאם לעיקרון ש"על מנת שיזכה לחסות תחת כנפיה של הגנת האמת על המפרסם להראות אפוא כי הפרסום היה אמת כפי שהייתה ידועה בעת הפרסום.

חשיבותה של פסיקה זו בכך שבאיזון העדין בין חופש הביטוי לסכנה בפגיעה בשמו הטוב של האדם נתן בית המשפט את העדיפות לעיתונות אחראית שחובתה לפרסם את העובדות הידועות לה שהן בבחינת חובת הציבור לדעת. עד פסיקה זו, שלטה פסיקה ישנה יותר של בית המשפט העליון בעניין תביעת דיבה של חברת החשמל את עיתון "הארץ", פסיקה

מדובר בערעור על פסק דין של בית המשפט המחוזי בירושלים, ב 7 בדצמבר 2009⁵

שהגדירה איזון שווה ואף מתן עדיפות קלה לשם הטוב על פני חופש הביטוי. יצוין כי בפסיקה זו היה השופט שמגר בדעת מיעוט שטען שבפסיקה לה התנגד יש סכנה שיהיה חשש להשמיע ביקורת ולכן בעיניו די אם הפרסום נעשה בתום לב אף אם חלק מהעובדות אינן מדויקות. מנגד, פגיעה בצנעת הפרט אינו נכלל בעניין הציבורי, לדוגמא, מתפרסם במדור רכילות על התנהגותם המינית של אנשים שכן לחברה אין עניין בניהול דיון פתוח על חיי המין של אנשים ולכן לא תקום הגנה לזכות הציבור לדעת.

ההגנות לעניין הציבורי יתחלקו לשלושה סוגים, פרסומיים עובדתיים

נכונים, דעות ופרסומים כוזבים.

פרסום עובדתי נכון שנקבע שיש עניין ציבורי בפרסומה תהיה הגנה

למפרסם, כך שרק במידה ויזכיר המפרסם שהעניין הציבורי הוא אמת וגם

שיש אינטרס ציבורי או פרטי יזכה להגנה.

בחוק הרגיל ניתנת הגנה להבעת דעות מתוך עניין ציבורי, כל הבעת דעה

בעניין ציבורי מוגנת מתביעה, ללא קשר ליסוד נפשי, אך אם הדעות

הובעו בזדון לא יזכה להגנה.

לכן פרסום עובדות נכונות, שיש בהן עניין ציבורי נהנות מהגנה, הרי שגם

פרסום דעות שיש בהן עניין ציבורי כנראה ייהנו מהגנה.

במידה ותפורסם ידיעה כוזבת לא יזכה המפרסם להגנה, אך במידה

והמפרסם יזכיר שהוא לא ידע ולא יכול היה לדעת שהפרסום כוזב יזכה

המפרסם להגנה.

חלק ג': השוואה בין לשון הרע במשפט העברי למשפט הישראלי-

סיכום

למרות שהמחוקק לא אימץ את רוב הכללים הנהוגים על פי המשפט העברי, הפסיקה נוהגת לצטט ולשאוב השראה ממקורות המשפט העברי בדבר סוגיות מגוונות העוסקות בלשון הרע.

לשון הרע במשפט הישראלי ובמשפט העברי נוצר בשביל להגן על האדם, למנוע זלזול כלפיו למנוע פגיעה בשמו הטוב ומניעת נזק אשר עלול להיגרם לאותו אדם מעצם לשון הרע.

בשני סוגי המשפט יש קריאה להבעת דעת וחופש הביטוי בשניהם המשפט יעשה הכל כדי לשמור על חופש הביטוי. במשפט הישראלי יעשה איזון ערכים בין חופש הביטוי ללשון הרע ולעומת זאת במשפט העברי תעשה הבחנה בין הנזק לתועלת.

שני המשפטים ינסו לשמור על שלום בתוך העם ודגילה בשלום חברתי באמצעות מניעת לשון הרע.

גם במשפט הישראלי וגם במשפט העברי קיימים סייגים/הגנות ללשון הרע, לדוגמא בשני המשפטים יש הגנות על פרסומים שיעזרו לפרט או לחברה בנושאים פוליטיים או חברתיים. בנוסף יש קריאה לתועלת ברורה ולא לפרסום שלא יהיה לו תועלת והוא אינו אלא חומר למדורי רכילות. לכן חשוב שתהיה ודאות ברורה בנוגע לפרסומים.

גם המשפט העברי וגם המשפט הישראלי דוגלים בפרסומים שהציבור צריך לדעת ולהיות מודע להם, לכן במשפט הישראלי יש את זכות הציבור לדעת אך במשפט העברי יש את חובת הציבור לדעת.

אך למרות כל הדמיון בין שני סוגי המשפט יש גם לא מעט הבדלים ותפיסות שונות שנראית לעיתים קשה לבני דורנו.

לפי החוק, לשון הרע היא בעיקר עוולה נזיקית(אזרחית) אך לפי ההלכה בעיקר עבירה(פלילית). כל דיבור של לשון הרע מתנגש עם חופש הביטוי אך בהלכה היהודית ישנה השקפה שונה של מדרג הערכים. לפי ההלכה השמירה על כבודו ועל שמו הטוב של הזולת עדיפה על חופש הביטוי, גם אם לא יהיה ניתן להצביע על פגיעה מסוימת בזולת כתוצאה מן הדיבור השלילי עליו.

רשימה ביבליוגרפית

חקיקה

חוק איסור לשון הרע- 1965

חוק יסוד כבוד האדם- 1992

פסיקה

ערעור על פסק דין של בית המשפט המחוזי בירושלים, ב7 בדצמבר 2009

משפט עברי

ספרות הפסיקה

ויקרא (יט, טז), רמב"ם, תלמוד